

زبان گیلکی

مؤلفان:

وی. اس. راستار گوپیوا / ای. ای. کریمووا / ای. کی. محمدزاده
إل. ای. پیریکو / دی. آی. ایدلمن
دانشگاه مسکو، ۱۹۷۱

برگردان (از زبان روسی به زبان انگلیسی)
رونالد ام. لاکوود
دانشگاه آپسالا، ۲۰۱۲

برگردان (از زبان انگلیسی به زبان فارسی)
محمّد باقر موسوی
(عضو هیأت عالی دانشگاه گیلان)
نرجس بانو عبور
(عضو هیأت علمی دانشکده پیام نور)
هنگامه واعظی
(عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رشت)

ویراستار:

آسیه ذبیح‌نیا عمران
(عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور)

عنوان و پدیدآور: زبان گیلکی / مؤلفان وی.اس. راستار گویوا... [و دیگران]
 برگردان (از زبان روسی به زبان انگلیسی) رونالد ام. لاکوود؛
 برگردان (از زبان انگلیسی به زبان فارسی) مریم دانای طوس، نرجس بانو صبور،
 هنگامه واعظی؛ ویراستار آسیه ذبیح نیا عمران.
مشخصات نشر: رشت، فرهنگ ایلیا، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۲۵۴ ص.
شابک: ۹ - ۴۸۰ - ۱۹۰ - ۹۶۴ - ۹۷۸
یادداشت: عنوان اصلی: The Gilaki language
یادداشت: مؤلفان وی.اس. راستار گویوا، ای. ای. کریمووا،
 ای. کی. محمدزاده، ال. ای. پیریکو، دی. آی. ادلمن
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: گیلکی.

موضوع: Gilaki language

موضوع: زبان‌های ایرانی -- گویش‌ها

موضوع: Iranian languages -- Dialects

شناسه افزوده: راستار گویوا، ورا سرگی یونا، ۱۹۱۲ - م.

شناسه افزوده: Rastorgueva, Vera Sergeevna

شناسه افزوده: لاکوود، رونالد ام، مترجم.

شناسه افزوده: Lockwood, Ronald M

شناسه افزوده: دانای طوس، مریم، ۱۳۵۱ -، مترجم.

شناسه افزوده: صبور، نرجس بانو، ۱۳۵۱ -، مترجم.

شناسه افزوده: واعظی، هنگامه، ۱۳۵۱ -، مترجم.

شناسه افزوده: نیا عمران، آسیه، ۱۳۴۸ -، ویراستار

رده‌بندی کنگره: ۳۷۳.۲ / ۹۲۲ / ۳۲۶۸ PIR

رده‌بندی دیویی: ۴۹۰

شماره کتابخانه: ۴۳۱۰۰۹

فرهنگ ایلیا

• زبان گیلکی • وی.اس. راستار گویوا و همکاران

• مترجمان: مریم دانای طوس / نرجس بانو صبور / هنگامه واعظی

• چاپ نخست: ۱۳۹۵ • شمارگان: هزار نسخه • شماره نشر: ۵۸۳

• صفحه‌آرایی: وحید باقری • حروفچینی و آماده‌سازی: کارگاه نشر فرهنگ ایلیا

• همه‌ی حقوق این کتاب محفوظ است.

• شابک: ۹ - ۴۸۰ - ۱۹۰ - ۹۶۴ - ۹۷۸

• نشر فرهنگ ایلیا؛ رشت، خ آزادگان، جنب دبیرستان بهشتی، خ صفایی، خ حاتم، شماره ۴۹

• تلفن: ۳۳۳۴۷۲۲۲ ۳۳۳۴۴۷۲۲ ۰۱۳ • دوزنگار: ۳۳۳۲۱۸۲۸ ۰۱۳

Email: nashreilia@yahoo.com

www.farhangeilia.ir

فهرست

۹	یادداشت حوزه‌ی هنری گیلان
۱۱	پیش‌گفتار
۱۳	پیش‌گفتار مترجمان
۲۱	۲. واج‌شناسی
۲۱	۲.۱. نظام آوایی
۲۱	۲.۱.۲. واکنش
۲۹	۲.۱.۲. همخوان‌ها
۳۰	۳.۱.۲. تأثیر زبان فارسی
۳۱	۲.۲. همگونی واکه‌ها
۳۲	۲.۳. پدیده‌های آوایی به هنگام رکب و تکواژ
۳۳	۴.۲. تکیه
۳۵	۳. واژگان
۳۵	۱.۳. خاستگاه ایرانی آغازین
۳۵	۳. ۱. ۱. ضمائر
۳۶	۳. ۱. ۲. اعداد
۳۸	۳. ۱. ۳. فعل‌های اصلی
۴۰	۳. ۱. ۴. نام اعضای بدن
۴۲	۳. ۱. ۵. نام پدیده‌های طبیعی و مواد
۴۳	۳. ۱. ۶. نام واحدهای اصلی اندازه‌گیری زمان
۴۵	۳. ۱. ۷. اصطلاحات خویشاوندی
۴۶	۳. ۱. ۸. شاخص‌های جنسیت
۴۷	۳. ۱. ۹. شاخص‌های رنگ و حالت‌های کیفی مختلف
۴۸	۳. ۱. ۱۰. نام حیوانات، گیاهان و محصولات غذایی
۵۰	۳. ۱. ۱۱. مقایسه‌ی گیلکی و فارسی
۵۲	۳. ۲. خاستگاه عربی
۵۴	۳. ۳. وام‌واژه‌های ترکی
۵۴	۳. ۴. واژه‌هایی از اروپای غربی
۵۴	۳. ۵. وام‌واژه‌های روسی
۵۵	۳. ۶. اطلاعات دیگر

۵۷	۴. واژه‌سازی
۵۷	۴.۱. ترکیب ستاک
۵۷	۴.۱.۱. هم‌پایه
۶۰	۴.۱.۲. وابسته
۶۲	۴.۲. وندافزایی
۶۲	۴.۲.۱. پسوندهای واژه‌ساز
۶۴	۴.۲.۲. پیشوندهای واژه‌ساز
۶۵	۵. ساخت واژه
۶۵	۵.۱. اسم‌ها
۶۵	۵.۱.۱. معرفگی - نکرگی
۷۰	۵.۱.۲. عدد
۷۳	۵.۱.۳. نسبت
۸۴	۵.۱.۴. ساختارهای «اضافه»
۸۶	۵.۲. صفت
۸۶	۵.۲.۱. عام
۸۸	۵.۲.۲. درجات مقایسه
۹۰	۵.۲.۳. در نقش توصیفگرهای قیدی
۹۱	۵.۳. قیدها
۱۰۱	۵.۵. ضمائر
۱۰۱	۵.۵.۱. ضمائر شخصی
۱۰۹	۵.۵.۲. ضمائر اشاری
۱۱۶	۵.۵.۳. ضمائر پرسشی - موصولی
۱۲۰	۵.۵.۴. ضمائر توصیفی
۱۲۳	۵.۵.۵. ضمیر منفی نکره
۱۲۴	۵.۵.۶. ضمائر تأکیدی - توصیفی
۱۲۷	۵.۵.۷. ضمیر انعکاسی - دوسویه
۱۲۷	۵.۵.۸. ترکیب‌های ضمیری
۱۳۳	۵.۵.۹. ضمائر قیدی
۱۳۷	۵.۵.۱۰. ضمائر شمارشی
۱۳۹	۵.۶. فعل
۱۳۹	۵.۶.۱. ستاک فعل‌های بارز
۱۴۱	۵.۶.۲. شناسه‌های شخصی
۱۴۷	۵.۶.۴. ادات منفی‌ساز

۱۴۹	۵. ۶. ۵. فعل‌های سببی
۱۵۰	۵. ۶. ۶. فعل‌های مرکب
۱۵۴	۵. ۶. ۷. فعل‌های وجهی
۱۵۵	۵. ۶. ۸. فعل ربطی اسنادی و فعل‌های ناقص بیان وضعیت
۱۵۸	۵. ۶. ۹. صورت‌های فعلی ناخودایستا
۱۶۲	۵. ۶. ۱۰. صورت‌های فعلی خودایستا
۱۹۸	۵. ۷. ۷. پس‌اضافه‌ها و پیش‌اضافه‌ها
۱۹۸	۵. ۷. ۱. پس‌اضافه‌ها
۲۰۷	۵. ۷. ۲. پیش‌اضافه‌ها
۲۱۵	۵. ۷. ۱. ساخت‌های پیش - پس‌اضافه‌ای
۲۱۶	۶. نحو
۲۱۶	۶. ۱. شیوه‌های بیان روابط نحوی
۲۱۶	۶. ۱. ۱. مطابقت
۲۱۸	۶. ۱. ۲. مجاورت
۲۲۰	۶. ۱. ۳. حاکمیت
۲۲۴	۶. ۲. جمله‌ی ساده
۲۲۴	۶. ۲. ۱. اجزای اصلی جمله
۲۲۵	۶. ۲. ۱. اجزای اصلی جمله
۲۳۱	۶. ۲. ۲. اجزای فرعی جمله
۲۴۱	۶. ۳. جمله‌ی پیچیده
۲۴۱	۶. ۳. ۱. بندهای همپایه
۲۴۴	۶. ۳. ۲. جمله‌ی مرکب
۲۵۱	۶. ۴. نقل قول مستقیم

یادداشت درباره هنری گیلان

صرف نظر از سنت‌های دامنه‌داری که گاه زبان را با گویش یکی دانسته و گاه متفاوت؛ گویش‌های هر منطقه به‌طور بالقوه، پتانسیل گسترده کردن زبان معیار را در خود دارند و با توجه به دایره‌ی واژگانی متفاوت از زبان معیار، می‌توانند منبع تغذیه‌ای برای آن محسوب شوند؛ به‌ویژه که امروز، توجه به خرده‌فرهنگ‌ها در آثار ادبی و هنری اقبال عام‌تری یافته است و شاهد مثال این ادعا، آثار هنری فراوانی است که وجه آوندگان آن کوشیده‌اند رنگ و لعابی محلی به آثارشان داده و با بهره‌گیری از گویش‌ها و فضاهای نرمی، شکلی متفاوت‌تری از کار هنری ارائه کنند.

اما این تنها سهم هنر است که همیشه بحث از وظایف اجتماعی را (چه خواسته چه ناخواسته) به دوش می‌کشد، و در بخش‌های دیگر، قضا به کلی متفاوت است. حضور پررنگ و فراگیر زبان معیار، در پایگاه‌های سیاسی، اداری و رسانه‌ای، به‌سبب نظرکاربران و سخن‌گویان بخش بومی را ناخواسته به خود معطوف کرده، سبب شود این بخش از جامعه به‌طور ناخودآگاه برتری زبان معیار را پذیرفته و دست‌کم در حد یک «پرستیژ» یا «آلوس» اجتماعی از گویش محلی به نفع زبان معیار فاصله بگیرند.

با این تفصیل، گویش‌های بومی که بسیاری از سنت‌ها و عرف و عادات معمول منطقه‌ای از طریق آن محفوظ می‌ماند، به طریق اولی، باید حفظ و نگهداری شوند. بنابراین حفظ گویش‌های بومی، ضمن در نظر گرفتن تنوع زبانی جامعه، اولاً باعث تداوم آیین‌ها، سنت‌ها و رسوم معقول و صحیح بومی-منطقه‌ای خواهد شد و ثانیاً منبع عظیمی از واژگان، اصطلاحات، تعابیر و ضرب‌المثل‌ها و ... را که به‌طور بالقوه، برای بقای زبان معیار ضروری است، محفوظ خواهد داشت. طبعاً یکی از راه‌های ثبت گویش‌ها از نظر علمی، جمع‌آوری و تدوین واژگان آن گویش و سپس تجزیه-تحلیل آن براساس هدف‌مندی‌های لازم است.

متأسفانه جای خالی پژوهش‌های زبان‌شناختی و بررسی‌های دستوری در زبان گیلکی، تا حدودی احساس می‌شود و اگر نبودند مستشرقین و زبان‌شناسان غیرایرانی‌ای همچون اس.جی. گملن، خودزکو، آی.ان. برسین، بی. ای. درون، کایگرو کریستن‌سن و آثار تحقیقی ارزشمندشان در حوزه‌ی این زبان و گویش‌های متفاوت آن، کارنامه‌ی پژوهش زبان گیلکی اکنون در حد صفر بود و چه‌بسا پژوهشگران ما نیز، از اهمیت پژوهش در این حوزه، غافل می‌ماندند. کتاب حاضر، حاصل زحمات چند تن از پژوهشگران غیرایرانی است که ابتدا به زبان روسی نگاشته و سپس به زبان انگلیسی ترجمه شد و خانم‌ها مریم دانای طوس، نرجس‌بانو صبوری و هنگامه غنچه‌نژاد، برگردان آن را به زبان فارسی برعهده داشتند. این کتاب زبان گیلکی را از نظر دستوری مورد بررسی قرار داده است. اهمیت این اثر، در این است که مولفه‌های دستوری زبان گیلکی مثل نظام آرایه‌ها، واژه‌ها، همخوان‌ها، ضمائر، فعل‌ها، اعداد و حتی خاستگاه برخی از واژه‌ها را به شکل جزءگانه مورد بررسی قرار داده است؛ و این خود می‌تواند منبعی برای پژوهشگران بعدی باشد.

حوزه هنری گیلان برای ارج نهادن به تلاش محققان زبان بومی این منطقه و پاسداشت زبان گیلکی، این اثر را تقدیم علاقه‌مندان می‌کند.

پیش‌گفتار

چند سال پیش پی بردم که این کتاب ارزشمندی به زبان گیلکی است و از این رو بر آن شدم که آن را به زبان انگلیسی ترجمه کنم؛ به کیفیت خوب تحقیق پی برده و اطمینان داشتم که این اثر یکی از بهترین‌ها در موضوع مورد نظر است. ناشر این، صورت‌بندی و ویرایش کامل آن را بر عهده گرفتم تا بتوان آن را در دسترس جامعه‌ی زبان‌شناسی قرار داد. همچنین تصمیم گرفتم مسولیت ترجمه‌ی میان‌سطری همه‌ی متن‌های مندرج در کتاب را بر عهده بگیرم.

بدنه‌ی اصلی کتاب مجدداً صورت‌بندی شده است تا آسان‌تر خوانده شود، بخش‌ها و زیربخش‌هایی افزوده شده‌اند، جمله‌های نمونه تنظیم و به صورت نمودارهای شماره‌دار فهرست شده‌اند. همچنین جدول‌های شماره‌دار نیز آورده شده‌اند. توجه داشته باشید که برای برخی جمله‌های نمونه هیچ منبعی ارائه نشده است.

از همه‌ی همکارانم که در ترجمه و ویرایش نسخه‌ی انگلیسی کتاب یاریم کردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم. همچنین از فرهنگستان روسیه برای بازبینی اوراق نهایی، نهایت قدردانی را دارم.

رونالد ام. لاک‌وود

پیش‌گفتار مترجمان

کتاب *زبان گیلکی* (تالیف گوستارگویوا و همکاران) بی‌گمان جامع‌ترین اثری است که تاکنون در زمینه‌ی زبان گیلکی به نگارش در آمده است. این اثر ارزشمند مشتمل است بر یک مقدمه و پنج فصل که عبارتند از: واج‌شناسی، واژگان، واژه‌سازی، ساختواژه و نحو. در پایان نسخه‌ی انگلیسی نیز دو متن ضمیمه مشتمل بر جمله‌های گیلکی همراه با ترجمه‌ی انگلیسی آنها آورده شده است. از آنجا که نسخه‌ی انگلیسی این کتاب در دسترس همگان قرار ندارد، و نیز بدان جهت که برای برخی علاقمندان اصناف ادبی این نسخه دشوار است، مترجمان بر آن شدند که این اثر را به فارسی ترجمه کنند. در ترجمه تلاش بر آن بوده تا متن کتاب به زبانی درست و سلیس برگردانده شود، برای واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی بهترین معادل برگزیده شود، و برای واژه‌ها و اصطلاحاتی که دارای ابهام بوده‌اند، توضیحاتی در پانوشت ارائه شود. همچنین واژه‌ها و جمله‌های گیلکی که به صورت نمونه در متن انگلیسی آورده شده‌اند، گاه نادرست ترجمه شده‌اند. در این موارد صورتی که در متن انگلیسی آمده، از متن فارسی نگاه داشته شده و صورت درست در پانوشت ذکر شده است. از آنجا که بیشتر جملات در متن ضمیمه در متن کتاب آورده شده‌اند، از ذکر دوباره‌ی آنها به شکل ضمیمه در پایان ترجمه‌ی فارسی اجتناب شده است. ترجمه‌ی بخش‌های مختلف کتاب بدین قرار است: ترجمه‌ی فصل‌های یک، دو، سه، چهار، و بخشی از فصل پنج (از صفحه‌ی یک تا ۷۵ متن انگلیسی) را نرجس بانو صبوری، بخشی از فصل پنج (از صفحه‌ی ۷۶ تا ۱۵۰ متن انگلیسی) را مریم دانای طوس، و بخشی از فصل پنج و فصل شش (از صفحه‌ی ۱۵۱ تا ۲۲۵ متن انگلیسی) را هنگامه واعظی به انجام رسانیده‌اند. امید که این تلاش همه‌جانبه گامی باشد در جهت حفظ و نگاهداری یکی از گویش‌های دیرپای این سرزمین کهن و دوست‌داشتنی.

مریم دانای طوس، نرجس بانو صبوری، هنگامه واعظی

بهار ۱۳۹۵